

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה עליכם לענות על ארבע שאלות סך הכול (לכל שאלה – 25 נקודות):

נושא א – הגמול (פרקי איוב)	$\left\{ \begin{array}{l} 100 - (25 \times 4) \text{ נקודות} \end{array} \right\}$	חובה לענות על <u>ארבע</u> שאלות.
נושא ב – דמויות מופת		יש לענות לפחות על שאלה <u>אחת</u>
נושא ג – "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"		מנושא א – הגמול (פרקי איוב).
נושא ד – פרשנות רש"י ורמב"ן		
$\overline{100 \text{ נקודות}} \quad \text{סך הכול} -$		

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות: קראו בעיון את הוראות הבחירה, וענו על פי ההוראות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

יש לענות על ארבע שאלות כדלקמן: על שאלה אחת לפחות מנושא א (שאלות 1-3) ועל שלוש שאלות נוספות לבחירתכם מנושאים א-ד (שאלות 1-9). לכל שאלה – 25 נקודות.

נושא א – הגמול

עליכם לענות לפחות על שאלה אחת מן השאלות 1-3 (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. תהלים, מזמור ע"ג

א. (1) עיינו בפסוק א'.

על פי מה שלמדתם, מה המשורר מכריז בפסוק זה, ומדוע הוא מכריז זאת בתחילת המזמור?

(2) על פי פסוקים ג'-ו', במי המשורר מקנא, ומדוע הוא מקנא בהם?

(10 נקודות)

ב. (1) "עַד אָבּוֹא אֶל מְקַדְּשֵׁי אֵל אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם" (פסוק י"ז).

בפסוק י"ז מתוארת נקודת מפנה אצל המשורר.

על פי מה שלמדתם, הסבירו איזה מפנה חל אצל המשורר, והביאו ראיה לכך מן הפסוקים.

(2) על פי מה שלמדתם, כתבו פירוש אחד לדברי המשורר "עַד אָבּוֹא אֶל מְקַדְּשֵׁי אֵל".

(10 נקודות)

ג. "בְּהִמּוֹת הָיִיתִי עֹמֵךְ" (פסוק כ"ב).

רש"י – "וכבהמה הייתי עומך" ואני אף על פי שהייתי רואה כל זה תמיד הייתי עומך ולא זזתי מיראתך".

מצודת דוד – "בהנהגה אשר עימך הייתי כבהמה כי לא הבנתי".

על פי כל אחד מן הפירושים, מה מבטא הדימוי של המשורר לבהמה? (5 נקודות)

2. איוב, פרק ד' – מענה אליפז

א. עיינו בפסוקים א'-י"א.

(1) בפסוקים ג'-ה' אליפז אומר דברי נחמה ועידוד לאיוב אך גם מוכיח אותו.

מה הם דברי העידוד של אליפז לאיוב, ומה הם דברי התוכחה שלו אליו?

(2) עיינו בפסוקים ז'-י"א.

כתבו מהי טענתו העיקרית של אליפז בנוגע לשאלה של "צדיק ורע לו". בססו את תשובתכם על הכתוב.

(10 נקודות)

(שימו לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

ב. עיינו בפסוק ו'.

מלבי"ם: "הלא יראתך כסלתך" - שמה שעד עתה היית ירא אלוקים לא הייתה יראה אמיתית, כי הייתה רק בסיבת כסלתך, שהיית מקווה על ידי יראת ה' להישמר מכל רעה ונזק, והיית ירא יראת העונש ולא יראת ה'. וכן תקוותך הייתה סיבת תום דרכיך, מה שהיית תמים דרך לא היה לשם ה' רק בעבור תקוות הגמול והשכר, כי לכן אחר שראית שה' הביא עליך ייסורים וסר טובו ממך התחלת להכחיש בהשגחה ובפינות האמונה, ואם כן מבואר כי הביא עליך הייסורין כדין".

(1) על פי מלבי"ם, מהי טענת אליפז כלפי איוב בפסוק ו'?

(2) על פי מלבי"ם, על מה אליפז מבסס את טענתו כלפי איוב?

(10 נקודות)

ג. בפסוק ז' אליפז טוען שה' מעולם לא העניש את מי שלא חטא.

הביאו שתי דוגמאות מן התורה שמוכיחות שגם כשה' מעניש את החוטאים, הוא נשמר מלהעניש את מי שלא חטא.

(5 נקודות)

3. איוב, פרק ט' – התמודדות אמונית

א. בפרק ט' איוב טוען כמה טענות כלפי ה'.

כתבו את הטענות של איוב שבפסוקים האלה:

(1) פסוקים א'–ג'

(2) פסוקים י"א–י"ג

(3) פסוקים כ"ב–כ"ד

(10 נקודות)

ב. עיינו בפסוק כ'.

מלבי"ם: "אם אצדק" - אם אברר לפני השופט שאני צדיק בדיני, ושהכני (הקב"ה) בחינם, הלא בזה עצמו 'פי

רשיעני', שזה עצמו שאומר בפי שאני צדיק נגד האל - בזה אני רשע. ומפרש: פי שיאמר 'תם אני' הוא 'יעקשני',

כי זה עצמו יהיה הוכחה שאני עיקש ורשע, מאחר שאני מייחס רשע ועוול לה' הצדיק".

על פי מלבי"ם, מהי טענתו של איוב בפסוק זה? (10 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים ל"ב–ל"ה ובדברי הרב יעקב מדן (מתוך אתר התנ"ך של מכללת הרצוג): "איוב טוען לא רק נגד צדקת

משפטו של הקב"ה אלא גם נגד סדרי הדין. קיימים כללי משפט בסיסיים שאסור ששופט יעבור עליהם. הכלל

הבסיסי ביותר אמור להיות הפרדה מוחלטת בין התובע לבין השופט... הקב"ה הוא... התובע במשפטו של

איוב. יש אפוא צורך להביא למשפט דמות שלישית והוא ישפוט בינינו, בין איוב לבין הקב"ה. או אז יוכל איוב

לדבר במשפט מול התובע, הקב"ה, ללא משוא פנים וללא רגשי נחיתות, לדבר ולא להתירא מפני השופט...

איוב תבע סדר דין הקיים במשפט אזרחי במדינה דמוקרטית. אך יחס זה אינו נכון בין אדם לבוראו, לקב"ה".

(1) על פי הרב מדן, מהי טענתו של איוב בפסוקים אלה?

(2) על פי הרב מדן, הסבירו מדוע איוב טועה בטענה זו.

(5 נקודות)

יש לענות על ארבע שאלות כדלקמן: על שאלה אחת לפחות **מנושא א** (שאלות 1-3) ועל שלוש שאלות נוספות לבחירתכם **מנושאים א-ד** (שאלות 1-9). לכל שאלה – 25 נקודות.

נושא ב – דמויות מופת

4. דמויות מופת – גדעון

א. עיינו בספר **שופטים**, פרק ו', פסוקים י"א–י"ד.

(1) הסבירו את התגובה של גדעון על דברי המלאך "ה' עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחַיִּל" (פסוק י"ב).

(2) ה' השיב על דברי גדעון: "לֹךְ בְּכַחַךְ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל" (פסוק י"ד).

כתבו שני פירושים המסבירים מהו הכוח שבעזרתו גדעון מִצָּוָה להושיע את ישראל.

(10 נקודות)

ב. עיינו בפרק ו', פסוקים ט"ו–כ"א.

(1) מה הן שתי התגובות של גדעון על השליחות המוטלת עליו, ומהי תשובת ה' על כל אחת מן התגובות?

(2) עיינו בספר **שמות**, פרק ג', פסוקים י'–ט"ו.

יש כמה נקודות דמיון בין השליחות המוטלת על משה ובין השליחות המוטלת על גדעון.

לדעתכם, מה אפשר ללמוד מן הדמיון בין השליחויות על דמותו של גדעון?

(10 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים כ"ה–כ"ו, ובספר **מלכים א**, פרק י"ח, פסוקים כ"ב–כ"ז.

גם גדעון וגם אליהו נלחמו בעבודת הבעל.

(1) באיזה חלק של היממה פעל כל אחד מהם? מה אפשר להסיק מכך על כל אחד מהם?

(2) עיינו בפסוק ל"א, ובספר **מלכים א**, פרק י"ח, פסוק כ"ז.

כתבו נקודת דמיון בין דברי יואש ובין דברי אליהו, והסבירו מה אפשר ללמוד מכך על המאבק בעבודה זרה.

(5 נקודות)

5. דמויות מופת – אלישע

א. עיינו בספר **מלכים ב**, פרק ו', פסוקים ח'–כ"ג.

(1) מהי המילה המנחה בפסוקים אלה? מה אפשר ללמוד מכך על ההבדל בין נביא ובין מי שאינו נביא?

(2) בפסוקים אלה אלישע פונה לה' שלוש פעמים.

כתבו על מי מתפלל אלישע בכל אחת מן הפעמים, ומה הוא מבקש מה' בכל פעם.

(10 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים י"א–י"ד, ובדברי מלבי"ם לפסוק י"ג שלפניכם.

"וַיֹּאמֶר - וּמֶלֶךְ אֲרָם רָצָה לִקְחַת אוֹתוֹ וּדְרַשׁ לְדַעַת אִיפֹה הוּא, וַיִּפְלֹא מְאֹד אַחֵר שְׁנוּדַע לוֹ שֶׁהִנְבִּיא יוֹדַע הַכּוֹל

גַּם מֵה שְׁאִינוֹ נוֹגַע לוֹ, כֹּל שֶׁכֵּן שִׁידַע שִׁישַׁלַח לִקְחָתוֹ וַיִּשְׁמֵר מִפְּנֵיו. וְכִפִּי זֶה נִרְאָה שֶׁלֹּא רָצָה לִקְחָתוֹ לְהִרְעוֹ לוֹ,

רַק לְהִיטִיב עִימוֹ וּלְהִרְבּוֹת לוֹ מֵתָן וּגְדוּלָה כְּדִי שִׁישְׁכּוֹן אֲצִלוֹ, וְחָשַׁב שֶׁהִנְבִּיא יִתְרַצֶּה בְּכָךְ".

(1) על פי הפסוקים, מדוע ביקש מלך ארם להביא אליו את אלישע?

(2) על פי מלבי"ם, מה הייתה תוכניתו של מלך ארם בנוגע לאלישע?

(10 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים כ"א–כ"ב.

אברבנאל (לפסוק כ"ב): "אשר שבית בחרבך ובקשתך אתה מכה - אבל אלה אשר שביתי אני בכוח אלוקים אין

ראוי להכותם, כי אם לתת לפניהם לאכול ולשלחם".

על פי אברבנאל, הסבירו את השאלה ששאל מלך ישראל את אלישע, ואת תשובת אלישע למלך.

/המשך בעמוד 5/

(5 נקודות)

נושא ג – "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"

6. הושע, פרק א'

א. בפסוקים ד'–ט' נצטווה הושע לקרוא בשמות את שלושת ילדיו.

(1) מהי המשמעות של כל אחד מן השמות על פי הכתוב?

(2) "וְשָׁבְרֹתִי אֶת קִשְׁתִּי יִשְׂרָאֵל בְּעֶמְקֵי יַזְרְעֵאל" (פסוק ה').

כיצד בא לידי ביטוי הרעיון של מידה כנגד מידה בפסוק זה?

(10 נקודות)

ב. "קַח לְךָ אִשָּׁת זְנוּנִים" (פסוק ב').

(1) מהו הקושי בציווי זה?

(2) מלבי"ם: "[...] ועל כן יאמר אבן עזרא שזה היה רק במראה הנבואה ותרגום יונתן יפרשו בדרך משל.

ואין מזה הכרח [...] והלא מצאנו שציווה ה' להנביא גם דברים שלא יאותו כפי חוקי התורה והיה הוראת

שעה [...]"

הסבירו את שלוש התשובות המובאות בדברי מלבי"ם שמיישבות את הקושי שכתבתם בתת-סעיף (1).

בתשובתכם הסבירו את הביטוי "הוראת שעה".

(10 נקודות)

ג. "כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֶרְחֹם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָשָׂא אֶשָּׂא לָהֶם" (פסוק ו').

"אמר רבי אלעזר: אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר הוא את הרחמים [...] רבי יוסי בר רבי חנינא אומר מהכא

[מכאן לומדים זאת] 'כי נשא אשא להם' (תלמוד בבלי, פסחים פ"ז ע"ב).

מהי השאלה המתעוררת בנוגע לפסוק ו', ומהי התשובה של רבי יוסי ברבי חנינא על שאלה זו? (5 נקודות)

7. מיכה, פרק ו'

א. (1) לשם מה הנביא מזכיר בפסוקים ד'–ה' את משה אהרן ומרים, ואת בלק ובלעם?

(2) על פי פסוקים ו'–ח', מהי ההשקפה השגויה של העם, ומהי ההשקפה שהנביא מציע במקום השקפה שגויה זו?

(10 נקודות)

ב. (1) "מִן הַשָּׁטִים" (פסוק ה').

לאיזה אירוע הנביא רומז? היעזרו בבמדבר, פרק כ"ה, פסוק א'.

(2) רד"ק: "וזכר גם כן מן השיטים שחטאתם שם והייתם חייבים פְּלִיָּה, וכיפר להם במקצת החוטאים שהמית

במגפה".

על פי רד"ק, לשם מה הנביא מזכיר אירוע זה?

(10 נקודות)

ג. "וְהִצַּנֵּעַ לָכֶת עִם אֱלֹקֶיךָ" (פסוק ח').

אברבנאל: "רוצה לומר שבלבבך ובנפשך שהוא הנסתר והצנוע שלא יראהו אדם תלך עם אלוך באמונת תורתו

ואמונתו ואהבתו".

מצודת דוד: "ללכת עם אלוך בדרכי מצוותיו בצנעה ולא בפרסום רב".

הסבירו את הציווי "וְהִצַּנֵּעַ לָכֶת עִם אֱלֹקֶיךָ" על פי כל אחד מן הפרשנים. (5 נקודות)

נושא ד – פרשנות רש"י ורמב"ן

8. אמונות ודעות בפרשנות רש"י – מעלת ישראל

א. רש"י (לבמדבר, פרק א', פסוק א'): "וידבר... במדבר סיני... באחד לחדש' - מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מניין הנותרים. כשבא להשרות שכנתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאן".

רש"י (לדברים, פרק א', פסוק א'): "אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל".

מה רש"י לומד על היחס של ה' לעם ישראל מן הפתיחה של כל אחד מן החומשים?
(10 נקודות)

ב. רש"י (הקדמה לשיר השירים): "ואומר אני שראה שלמה ברוח הקודש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה, חורבן אחר חורבן, ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון, ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים לאמר: אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה. ויזכרו את חסדיו ואת מעלם אשר מעלו, ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים. ויסד ספר הזה ברוח הקודש בלשון אישה צרורה אלמנות חיות משתוקקת על בעלה, מתרפקת על דודה, מזכרת אהבת נעורים אליו ומודה על פשעה. אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכישרון פעליה בהם נקשר עימה באהבה עזה, להודיעם כי לא מליבו ענה ולא שילוחיה שילוחין, כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה".

(1) על פי רש"י, מה האישה אומרת לאיש, ומה האיש משיב לה?

(2) על פי רש"י, הסבירו את הנמשל של דרשיח זה.

(10 נקודות)

ג. עיינו בדברים, ל"ב, ח'.

רש"י: "בהפרידו בני אדם - כשהפיץ [ה'] דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן אלא 'יצב גבלת עמים' - קיימם ולא איבדם.

'למספר בני ישראל' - בשביל מספר בני ישראל שעתידים לצאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים לשון".

על פי רש"י, מדוע לא הרג ה' את דור הפלגה, ומה אפשר ללמוד מכך על מעלת ישראל? (5 נקודות)

א. הקדמת רמב"ן לפירושו לתורה: "לצאת בעקבי הראשונים אריות שבחבורה, גאוני הדורות בעלי גבורה, להיכנס עימם בעובי הקורה. לכתוב בהם פשטים בכתובים ומדרשים במצוות ואגדה, ארוכה בכול ושמורה. ואשים למאור פני נרות המנורה הטהורה, פירושי רבינו שלמה עטרת צבי וצפירת תפארה, מוכתר בנימוסו במקרא במשנה ובגמרא. לו משפט הבכורה. בדבריו אהגה, באהבתם אשגה, ועימם יהיה לנו משא ומתן דרישה וחקירה [...] ועם רבי אברהם בן עזרא תהיה לנו תוכחת מגולה ואהבה מסותרה".

(1) מי הם שני הפרשנים שרמב"ן מתייחס אליהם בקטע זה?

(2) מהו היחס של רמב"ן כלפי הפרשן הראשון, ומהו יחסו כלפי הפרשן השני?

(10 נקודות)

ב. רמב"ן (ויקרא, י"ט, ב'): "ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב [רש"י], אבל הפרישות היא המזכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים. והעניין, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל תאוה מקום להיות שטוף בזימת אשתו [...] ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו וידבר כרצונו ככל הנבלות שלא הוזכר איסור זה בתורה, והינה יהיה נבל ברשות התורה".

הסבירו את המחלוקת בין רש"י ובין רמב"ן בפירוש הציווי "קדושים תהיו". בתשובתכם הסבירו את הביטוי "נבל

ברשות התורה" שבדברי רמב"ן. (10 נקודות)

ג. רמב"ן (דברים, י"ז, כ'): "לבלתי רום לבבו מאחיו" - נרמז בכאן בתורה איסור הגאות כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, כל שכן האחרים שאינן ראויים לכך. כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירנו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו. כי הגאווה מידה מגונה ונמאסת אצל האלוקים אפילו במלך, כי לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהילה ובו יתהלל האדם [...] 'כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי' (ירמיה, ט', כ"ג)".

(1) הסבירו כיצד רמב"ן לומד מדברי הכתוב "לבלתי רום לבבו מאחיו" שאסור לכל אדם להתגאות.

(2) על פי רמב"ן, בָּמָה מותר לאדם להתהלל?

(5 נקודות)

בהצלחה!